

«Det ondes banalitet»

Historie- skrivningens oppgaver

Av Jan-E. Askerøi, Oslo

Under overskriften «Det ondes banalitet», se Aftenposten 23/11, reflekterer Per Egil Hegge over Berit Nøklebys bok om Josef Terboven og Hans Fredrik Dahls Quisling-biografi. Han spør urolig om historikerne har vært for snille med disse menneskene: «Hvis man tegner dem som de mennesker de var, går man da for langt i retning av å rehabilitere dem? Er det moralsk forkastelig å skrive historie på denne måten?» Slik jeg forstår ham, anser Hegge Terboven og Quisling som ondskapens redskaper. Fokuserer vi på deres «menneskelighet», kommer banaliteten frem. I så sterk grad at den overskygger ondskapen. Men banaliteten utgjør en side av det onde. Dette må historikeren få frem.

Slik tolker jeg Hegges innlegg. Det utgjør en brannbombe mot den moderne historieskrivnings objektivitets-ideal. I seg selv er dette idealet en umulighet. For det kan umulig oppfattes som et krav om at historikeren skal skildre alt. I forordet til bind 2 skriver Dahl: «Kildematerialet er enormt. Dette bindet kunne lett blitt fem . . .». Som kunstneren tvinges altså også historikeren til å velge. Dermed blir alle fakta *ikke* like verdifulle, ikke like vesentlige. De får eller mister betydning alt etter den sammenheng de settes inn i, alt etter historikerens målsetting. Utvelgelsen skjer til syvende og sist ut fra historikerens moral eller mangel på sådan.

Innrømmes dette, burde man spørre: Hvilke alternative mål kan en historiker som er seg moralsk bevisst, strebe etter?

Når det gjelder barn og ungdom, lyder mitt svar: Vekk deres begeistring og moralske sans gjennom skildring av edel dåd! Sokrates, Frans av Assisi, Marcus Thrane, Dreyer på stubben, Henrik Wergeland og Bjørnstjerne Bjørnson. Tenk om skolen

kunne gitt våre barn stolthet, glød og idealer!

Historieskrivning for voksne må derimot ledes av andre hensyn. Kanskje er vår tids største utfordring det ondes problem. To verdenskriger, Hitler og Stalin, hungerskatastrofen i u-landene taler sitt tydelige språk. Vi er tilbake ved Terboven og Quisling. Hvilket overordnet mål kunne en historiker som vil skildre disse to skikkelser, sette seg? For eksempel å skildre det ondes skikkelse. Slik at vi kan gjenkjenne den. Slik at vi ikke går i fellen en gang til. For den onde opptrer jo aldri med hestehov og horn, og veien til fortapelse har utvilsomt mange hver for seg tilsynelatende ubetydelige etapper. I et slikt perspektiv hører de banale og menneskelige sidene ved en Hitler, en Terboven og en Quisling så absolutt hjemme. Men bare der.

Hegge fortjener takk for ha reist et vesentlig spørsmål. Som er vel verdt en offentlig debatt. Med disse spissformuleringer skulle jeg ønske at vi fikk det.